

Yiyiniz içiniz ancak israf etmeyiniz (Araf 31)

[Banu Atabay'ın lezzetler.com Yemek Tarifleri Sitesi](http://www.lezzetler.com)

GÜÇ VE YEMEK KÜLTÜRÜ

Mehmet Sarıoğlan - Gülhan Yalın

Yemek ve güç kavramlarını bir arada düşünmek zor olarak görülebilir fakat yemeğin ve toplumsal özelliklerin sembolik anlamları açıklandığında bunun hiç de zor olmadığını görülmektedir.

Yemek ve güç ilişkisinin temelinde yemeğin tüketimi ve yemeğin paylaşımındaki ilişkiden bahsedilmektedir.

Avcılık toplayıcılık zamanında bireylerin avdan ne kadar pay alacağı av zamanı gösterdiği fonksiyondan belirlenmektedir. Bu bağlamda daha zor ve ağır fonksiyonları yerine getiren bireyler yemeğin büyük bir kısmına sahip olmuş olacaktırlar.

Yerleşik düzene geçildiği zaman ise, tarım toplumlarında yemeğin pay edilmesi konusunda kararın hane reisi olan erkek tarafından belirlendiği ve üretimdeki fonksiyonlara göre şekillendiği ifade edilmektedir.

Özellikle ailenin beraber sofraya oturması ve yemeğe ilk babadan hatta varsa büyükbabanın yemeğe başlaması ile başladığı söylenmektedir. Yemek ve güç ilişkisinde belirleyici birçok unsur vardır ki bunlardan birisi bireylerin besin sağladığı rolü ve diğeri ise alt-üst ilişkilerinin yemeğe yansımalarıdır.

Bununla birlikte her kültürde olduğu gibi ziyafetlerde verilen yemeklerde toplumsal statü ve güçle doğru orantılıdır. Örnek olarak, toylar ve saray ziyafetleri bu açıdan incelenebilir. Törensiz ziyafetlerde yemekler ve oturma düzeni insanların statülerine göre belirlenmektedir.

Kökleri çok eskilere dayanan bazı geleneklerde vardır. Örneğin, Göktürk devletinde yemek esnasında tasın elden ele dolaştırılması gibi.

Yemeğin pay edilmesi konusunda kararın hane reisi olan erkek tarafından belirlendiği ve üretimdeki fonksiyonlara göre şekillendiği ifade edilmektedir. Özellikle ailenin beraber sofraya oturması ve yemeğe ilk babadan hatta varsa büyükbabanın yemeğe başlaması ile başladığı söylenmektedir. Yemek ve güç ilişkisinde belirleyici birçok unsur vardır ki bunlardan birisi bireylerin besin sağladığı rolü ve diğeri ise alt-üst ilişkilerinin yemeğe yansımalarıdır.

Bununla birlikte her kültürde olduğu gibi ziyafetlerde verilen yemeklerde toplumsal statü ve güçle doğru orantılıdır. Örnek olarak, toylar ve saray ziyafetleri bu açıdan incelenebilir.

Yemeğe katılanların saygınlık görmesi onlara gösterilen hizmet ile değerlendirilmektedir. Burada saygınlık göstergesi insanların yemekte oturduğu yer ile de alakalıdır. Aynı şekilde yemeğin kısımlarının paylaşılması da saygınlıkla ilgilidir ve Türklerde bu özellik görülür, yemeğin en çok talep edilen parçası en saygın kişiye verilmektedir.

Yemek konusunda statü oluşturma sürecinde bireylerin oturma düzenlerinden sonra en önemli faktör yemekten alınacak paydır. Özellikle bireylerin almış oldukları bu paylar toplumsal hiyerarşideki rolü ile biçimlenmektedir. Anadolu topraklarında özellikle bozkır kesimde hakim olan hayvansal üretimde etin her bir parçası önem arz etmekte ve değerlerine göre paylaşılması beklenmektedir. Bu ayrımcılık aslında o payı alan kişinin toplumdaki yerini gösteren temel unsurdur. Göçebe kültüründe Türk toplumunun esas besini koyun etidir ve herkesin etin hangi kısmını alacakları önceden belirlenmektedir ki bu atalardan gelen bir kalıttır.

Her toplumda beslenme kültüründe önemli bir rolü olan etin özellikle üst sınıflardaki bireyler için de önem arz ettiği bilinmektedir. Üst kademe için etin simgesel anlamı canlılık, savaşma, fiziksel güç olarak görülmektedir. Diğer yandan et yiyememe ise fakirlik göstergesidir. Özellikle Türklerin beslenme alışkanlıklarında koyun eti temel besin grubu içerisinde yer almaktadır.

Yemek güç ilişkisi bir arada önemli bir siyasi araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Boylar arasında ziyafetlerde de bireyler, sosyal ve siyasal güçlerini görmekte ve paylarını ona göre almaktadırlar.